

**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ
ФЕДЕРАЦИИ**
Министерство образования и науки Республики Тыва
Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
О-Шынаанская средняя общеобразовательная школа
Муниципального района «Тес-Хемский кожуун Республики Тыва»

РАССМОТРЕНО:
На заседании
педагогического совета
Протокол №-1
от 29.08.2024г.

СОГЛАСОВАНО:
Зам.дир. по УВР
Янчип Янчип А.О.
от 28.08.2024г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
учебного предмета
по родному языку
для 9 класса
основного общего образования
на 2024-2025 учебный год

Тюлюш Байлак Васильевна,
учитель родного языка и литературы

О-Шынаа – 2024г.

9 класс тыва дыл 68 шак

Катаптаашкын-бш

Хыналда болгаш чогаадыкчы ажылдар (хыналда ажыл, эдертиг, чогаадыг, словарьлыг диктант, төлевилел дээш о.ө.) – 10 шак. Теория болгаш практика – 52 шак.

Ажыглаар өөредилге номнары:

1. «Тыва дыл. 8-9 класс». Авторлары: М.Д. Биче-оол, Д.А. Монгуш, М.В. Бавуу-Сюрюн, А.К. Ойдан-оол. 2006ч.
2. «Тыва дыл. 9 класс». Авторлары: М.В.Бавуу-Сюрюн, Б.Ч.Ооржак, А.Б.Хертек, 2018ч.
3. «Тыва дыл. 8 класс». Авторлары: Е.М.Куулар, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар. 2023ч. ООО Издательство «Офсет» (электроннуг хевири)

Дылдың кезектери	Программа аайы-биле темалар	Шактар саны	План ёзугаар	Өөреникчилерниң кылыр ажил-чорудулгазының колхевирлериниң чижек тайылбыры
	8 класска өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын	1	05.09.	8 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаар.
Дыл, дыл дугайында ниити билиглер	<p>Тыва дылдың тыва чоннуң культура болгаштөөгүзү-биле холбаалыы.</p> <p>Тыва дылдың ниитилел амыдыралында ужур-утказы болгаш хүлээлгелери.</p> <p>Петроглифтер, иероглифтер дугайында. Түрктерниң орхон-енисей бижиктериниң дугайында.</p> <p>Төвүт болгаш эрги моол бижиктер болгаш тывадыл.</p> <p>Тыва дылдың баштайгы шинчээчилери. Тыва дылдың шинчилекчилери.</p>	10	06,12,13,19,20,26,27.09 03,04,10.10..	<p>Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p> <p>Коллективтиг чугаа: «Тыва дылдың чоннуң культура болгаштөөгүзү-биле холбаалыы» деп темага чугаага киржир.</p> <p>Карта болгаш көргүзүг материалдарын ажыглап тургаш, «Түркчоннарның бижиктери» деп темага дыңнадыгны белеткээр.</p> <p>Петроглифтер болгаш иероглифтерниң чижектери-биле таныжар. Тываның хаяларында бижиктер дугайында эртем-шинчилелдиг ажилдарны сонуургаар. Барыын-Хемчиктиң Бижиктиг-Хаяда болгаш Улуг-Хем девискээринде хаялардачуруктар дугайында презентацияларны кылыр. Түрктерниң орхон-енисей бижиктериниң дугайында чугаага киржир.</p> <p>Оларның чуруктары-биле таныжар. «Тыва дылдың шинчилекчилери» деп темага презентацияныкылыр, көргүзүг материалдарын белеткээр, демнежип азы бөлүккө ооң сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Тыва литературлуг дылдың тургустунганының, ооң ужур-</p>

	<p>Амгы тыва дылдың хевирлери. Литературлуг дыл(ном, нейтралдыг, чугаа)</p> <p>Литературлуг эвес дыл (девискээр аайы-биледиалектилер, кара чугаа болгаш ооң аяны, жаргоннар).</p> <p>Чүгле тыва дылда ажыглаттынып турар сөстөр.(Этнокультурлуг сөс курлавыры)</p>			<p>дузазының дугайында чугааны чорудар. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: «Тыва бижиктин төөгүзү» деп темага көргүзүг материалдарын тывар, таблица азы схеманы онутайылбырлаарыңга канчаар ажыглап болурун боданыр.</p> <p>«Амгы тыва дылдың ажыглалы» деп темага төгөрүк столдуңажылың чорудар. «Мээң төрөөн тыва дылым» деп төлевилел тургузар.Тест айтырыгларга харыылаар.</p>
	<p>Хыналда чогаадыг</p>	<p>1</p>	<p>11.11.</p>	<p>Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.</p>
	<p>Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргалар дугайында. Дорт чугаа. Дорт чугаалыг домактаавторнуң сөстери болгаш бижик демдектери.</p> <p>Доора чугаа.</p> <p>Цитата. Цитата ажыглаанда, бижик демдектери.</p> <p>Дорт чугаалыг домактарның болгаш цитаталарның сөзүглел тургузарыңга ужур-дузазы.</p>	<p>4</p>	<p>17,18,24,25.10</p>	<p>Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргаларның дугайындачугаага киржир. Дорт болгаш доора чугааны база домакта авторнуң сөстериылгаар, бижик демдектерин сагыыр. Демнежип ажылдаар: Мергежилгелерни күүседир. Дорт чугааны авторнуң сөстеринден аялга дузазы-биле ылгалдыр чугаалаар. Дорт чугаалыг домактарның схемазынтургузар база схема ёзугаар чогаадыр. Өске кижиниң чугаазын дорт чугаа-биле, доора чугаа-биледамчыдар. Дорт чугааны дораа чугаа кылдыр өскертир. Демнежип ажылдаар: Кайы-бир темага цитаталарны ажыглаары-биле тывар, бижик демдектерин сагыыр. Дорт чугаалыг домактарның болгаш цитаталарның сөзүглелтургузарыңга ужур-дузазын тайылбырлаар. Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазыңгакиржир, мергежилгелерниң онаалгаларың күүседир.</p>
	<p>Катаптаашкын</p>	<p>1</p>	<p>07.11.</p>	
	<p>Хыналда ажыл</p>	<p>1</p>	<p>08.11.</p>	<p>Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.</p>

Синтаксис болгаш пунктуация	Нарын домак дугайында билиг. Нарын домактың бөдүүн домактан ылгалы. Нарын домактарныңбөлүктери: чагырышпаан, чагырышкан.	2	14,15.11..	Грамматиканың бир кезээ синтаксис дугайында билиглеринханыладыр. Сөс каттыжыышкыннарында болгаш домактарда синтаксистиг
-----------------------------------	--	---	------------	--

	<p>Нарын домактың кезектеринин аразында холбажыр аргалары: Эвилелдер чок болгаш эвилелдерлиг нарын домактар. Нарын домактың кезектеринин үн аяны-биле каттыжары. Нарын домактың кезектеринин эвилелдер азы эвилелзиг сөстөр-биле каттыжары.</p>			<p>харылзааларны (деңнежилге, чагыржылга) тодарадыр. Нарын домак иштинде бөдүүн домактарның аразында синтаксистиг харылзааларны илередир аргалар-биле таныжар:кожумактар, эвилелдер, эвилел (зиг) сөстөр, эдеринчилер, артынчылар, дузалал аттар, үн аяны.</p>
	<p>Чагырышпаан нарын домак дугайында билиг. Чагырышпаан нарын домактың кезектеринин каттыжар аргалары.</p> <p>Үн аяны болгаш каттыштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар.</p> <p>Удурланыштырар эвилелдер-биле холбашканчагырышпаан нарын домактар.</p> <p>Аңгылаштырар эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарын домактар.</p> <p>Чагырышпаан нарын домакка бижик демдектери. Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазы.</p>	5	21,22,28,29.11 05.12..	<p>Чагырышпаан нарын домактың каттыжар аргаларын тодарадыр: эвилелдер дузазы-биле (каттыштырар, удурланыштырар, аңгылаштырар); үн аяны; нарын домактың кезектеринин уткалыг харылзааларын билер.</p> <p>Чагырышпаан нарын домактарга бижик демдектерин сагыыр. Чагырышпаан нарын домактарны чугаага ажыглаар, үн аянын сагыыр. Схема ёзугаар домактарның сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Бөдүүн домактардан чагырышпаан нарын домакты тургузар. Чечен чогаалдан чагырышпаан нарын домактарны тывар.</p> <p>Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынгакиржир, мергежилгелернин онаалгаларын күүседир.</p> <p>«Эвилелдер дузазы-биле холбашкан чагырышпаан нарындомактар» деп дыңнадыгны белеткээр.</p> <p>Нарын домактар кирген диктантаыны бижиир.</p> <p>«Төөгү болгаш культураның тураскаалдары-биле таныжылга»деп төлевилел тургузар. Делгеренгей планны тургузар.</p>
Хыналда ажыл		1	06.12.	<p>Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.</p>
Чогаадыг		1	12.12.	<p>«Тураскаалдар чүнү чугаалап турарыл?» деп угаап боданышкынныг чогаадыгны бижиир.</p>

<p>Чагырышкан нарын домак дугайында билиг. Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактыңтуружу.</p> <p>Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домак, оларның холбажыр аргалары.</p> <p>Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның янзылары, оларга бижик демдектери: Немелдениң тайылбыр домаа. Немелдениң тайылбыр домаанга бижик демдектери.</p> <p>Тодарадылганың тайылбыр домаа. Даар байдалдың тайылбыр домаа. Чөрүлдээниң тайылбыр домаа.</p> <p>Сорулганың тайылбыр домаа. Чылдагаанның тайылбыр домаа.</p> <p>Деңнелгениң тайылбыр домаа.</p> <p>Туруштуң тайылбыр</p>	<p>12</p>	<p>13,19,20,26,27 .12. 09,10,16,17,23 ,24,30.01.</p>	<p>Чагырышкан нарын домак дугайында чугаага киржир. Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домакты ылгаар онаалгаларлыг мергежилгелерни күүседир. Өөредилгеному-биле ажылдаар.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Бердинген схема ёзугаар домактарны сайгарар. Чагырышкан нарын домактың кол болгаш чагырткандомактарының аразында уткалыг харылзаазын тодарадыр. Кол болгаш чагырткан домактарының кызыгаарын айтыр, кол домактан айтырыгны шын салыр.</p> <p>Чагырткан болгаш кол домактың аразында холбажыр аргаларынтанып билир: кожумактар, эвилелдер болгаш эвилелзиг сөстөр, эдеринчилер болгаш дузалал аттар, артынчылар, үн аяны.</p> <p>Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның янзыларынтаныыр: үениң, тодарадылганың, немелдениң, даар байдалдың, чөрүлдээниң, сорулганың, чылдагаанның, деңнелгениң, туруштуң, кылдыныг аргазының тайылбыр домактары, оларга бижик демдектери.</p> <p>Чагырышкан нарын домакты аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Сөзүглелди тыва литературлуг дылдың пунктуастыг,грамматиктиг нормаларын сайгарары-биле номчуур болгаш сайгарар.</p> <p>Чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазынкылыр.</p> <p>Чогаадыкчы ажил: Надя Рушеваның дугайында авазының чугаазындан үзүндүнү сактып чугаалаар.</p> <p>Ук сөзүглелди нарынболгаш нарынчыттыгган домактар-биле делгемчидер.</p>
--	-----------	--	---

	<p>домаа.</p> <p>Кылдыныг аргазының тайылбыр домаа.</p> <p>Чагырышкан нарын домактың синтаксистигсайгарылгазы.</p>			
Хыналда ажыл		1	31.01	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.

	<p>Нарын синтаксистиг конструкциялар дугайындабилиг. Оларның кезектериниң аразында харылзаалар болгаш бижик демдектери.</p> <p>Нарын синтаксистиг конструкцияларның синтаксистиг сайгарылгазы.</p>	2	06,7.02.	<p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажилдаар: Нарын синтаксистигконструкцияларны танып тывар, оларның кезектериниң аразында харылзааларны (дес-дараалаан, чаңгыс аймак эвес, чаңгыс аймак болгаш холушкак) ылгаар.</p> <p>Нарын синтаксистиг конструкцияларга бижик демдектеринсалганын тайылбырлаар.</p> <p>Нарын синтаксистиг конструкцияларның сайгарылгазын кылыр.Бот ажилдаар: Нарын синтаксистиг конструкцияларны угаап боданыышкынга (монологка) ажыглаар.</p>
	Хыналда ажыл	1	13.02.	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
	Чогаадыг	1	14.02	
Сөзүглел	<p>Сөзүглел дугайында билиг, ооң кол демдектери.Сөзүглелдиң темазы, кол бодалы.</p> <p>Сөзүглелдиң уткалыг кезектери (микротема).Абзац дугайында билиг.</p> <p>Домактарның (лексиктиг, морфологтут, синтаксистиг) болгаш сөзүглелдиң (микротемалар) кезектериниң аразында каттыжараргалары.</p> <p>Сөзүглелдиң тургузуу. Сөзүглелдиң планы. Тезис. Сөзүглелди допчулай бижири (конспект).Аннотация. Чогаадыг. Тест</p>	5	20,21,27,28.02. 05.03.	<p>Сөзүглел дугайында билиин ханыладыр.</p> <p>Демнежип ажилдаар: Сөзүглелдиң кол демдектерин (уткалыгкезектерге чарлырын, утка талазы-биле чаңгыс аай болурун, кезектериниң аразында харылзаалыын) тодарадыр.</p> <p>Бот ажилдаар: Сөзүглелде чугула (дүлгүүр) сөстөрни тывар,сөзүглелдиң кол бодалын болгаш темазын тодарадыр.</p> <p>Сөзүглелдиң уткалыг кезектерин ылгаар.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажилдаар: Домактарның болгаш сөзүглелдиңкезектерин харылзаштырып турар аргаларны тодарадыр.</p> <p>Абзацты чугааның стиль-композициялыг үзүндүзү болур депбилип алыр. Сөзүглелдиң тургузуун тодарадыр.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажилдаар: Сөзүглелди тургузарбаза ону эде тургузарының кол хевирлерин (план, тезис, конспект (допчулай бижири), аннотацияны) ажыглаар.</p> <p>Сөзүглел тургузарының негелделерин сагып, аңгы-аңгыхевирлерниң сөзүглелдерин тургузар.</p> <p>Сөзүглелди кандыг сорулга-биле, кымга хамаарыштыр бижээниниң болгаш ооң</p>

				<p>темазының, кол бодалының аайы-биледылдың аргаларын шилип ажыглаар. Сөзүглелдің дылының онзагайын сайгарар.</p>
--	--	--	--	---

<p>Стилистика</p>	<p>Дылдың ажыглалының аайы-биле хевирлери: номболгаш чугаа стили. Стилъ талазы-биле нейтралдыг сөстөр, хевирлер, домактар.</p> <p>Ном стили, ооң янзылары: эртем, публицистика, албан-херек стилдери. Эртем стилиниң жанрлары (үненел, аннотация, илеткел, статья, рецензия).</p> <p>Публицистика стилиниң жанрлары (солунгастатья, интервью, орук демдеглелдери, репортаж...).</p> <p>Албан-херек стилиниң жанрлары (хол үжүү, шынзылга, билдириишкин, резюме...).</p> <p>Аас чугааның кол жанрлары: кандыг-бир чүведугайында чугаалаары, чугаалажыры, маргыжары.</p> <p>Чечен чогаал стили, ооң жанрларының дылталазы-биле онзагайлары.</p> <p>Синонимика – стилистиканың кол өзээ. Лексиканың стилъ синонимнери.</p> <p>Грамматиканың стилъ синонимнери. Словарьлыг диктант</p>	<p>8</p>	<p>06,12,13,19,20.03.02,3,9.04.</p>	<p>Бот ажылдаар: Сөзүглелди тема, кол бодал, тургузуунуң аайы-биле кайы стильге хамааржырын сайгарар.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Сөзүглелди фонетиктиг, лексиктиг, морфологтуг, синтаксистиг курлавырының аайы-биле сайгарар. Сөзүглелге сөстү доора болгаш көжүргөн уткаларында кылдыр, контекстиг синонимнерни болгаш антонимнерни, окказионализмнерни (авторнуң бодунуң чогааткан сөстөрүн) ажыглаар.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Сөзүглелдиң кайы стильге хамааржырын тодарадыр.</p> <p>Чугааның аңгы-аңгы стильдер, жанрлар, хевирлеринге сөзүглелдерини тургузар: тезис, үненел, илеткел, чагаа, холүжүү, шынзылга, билдириишкин, резюме; солунга статья, интервью, орук демдеглелдери.</p> <p>Функционалдыг стильдерни азы дылдың хүлээлгелериниң хевирлерин аңгылаар: ном болгаш чугаа стили.</p> <p>Стилъ талазы-биле нейтралдыг сөстөр, хевирлер, домактарны тодарадыр.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Ном стилиниң янзыларын аңгылаар (эртем, публицистика, албан-херек) ылгаар.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Ном стилиниң кол жанрларын ылгаар: эртем (үненел, аннотация, илеткел, эртем статьязы, рецензия), публицистика (солунга статья, интервью, орук демдеглелдери, репортаж...), албан-херек (хол үжүү, шынзылга, билдириишкин, резюме...).</p> <p>Чугаа стилин тодарадыр, ооң-биле холбашкан чугаа культуразын сагыыр. Чугаа стилиниң хевирлерин (кандыг-бир чүве чугаалажыры, кандыг-бир айтырыгга хамаарыштыр маргыжары, чугаалаары, кижилерниң амы-хууда чагаалары) ылгаар болгаш оларның онзагайларын тодарадыр.</p>
-------------------	--	----------	-------------------------------------	--

				<p>Чечен чогаал дылының онзагайларын тодарадып тайылбырлаар. Тыва литературлуг дылдың кол функционалдыг стильдерин (номстили, чугаа стили) шиңгээдир.</p>
--	--	--	--	---

				Тыва дылдың словарьларын тыва литературлуг дылдың нормаларын шингээдири болгаш сөс курлавырын байыдары-биле ажыглаар. Бодунуң шын эвес чугаалаан чүвезин эде тургузар.
	Практиктиг ажыл	1	10.04.	Алган билиглерин бадыткаар, онаалгаларны күүседир.
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы	<p>Аас болгаш бижимел чугаа, монолог, диалог, полилог (катаптаашкын).</p> <p>Литературлуг дылдың нормалары. Фонетикаболгаш орфоэпия талазы-биле нормалар. Лексика талазы-биле нормалар.</p> <p>Грамматиктиг нормалар. Орфография болгаш пунктуация талазы-биле нормалар.</p> <p>Сөзүглел-биле ажылдың хевирлери. Өөредилге ному, дыл словарьлары, немелде литература-биле ажылдаар аргалар.</p>	4	16,17,23,24..04	<p>Чугааның аңгы-аңгы стильдер, жанрлар, хевирлерингесөзүглелдерини тургузар. Эш-өөрүнүң мурнунга улуг эвес дыңнадыг, илеткел, реферат-биле чүве чугаалаар; кандыг-бир маргылдаалыг айтырыгны шиитпирлээринге киржир.</p> <p>Бодалдарын, сагыш-сеткилин илередиринде, сөс курлавырынчөптүг ажыглаар.</p> <p>Кандыг-бир айтырыгга хамаарышкан дискуссияга киржир. Дискуссия үезинде бодалдарын хостуг, шын илередир. Факт- барымдааларны сайгарар, бодалын бадыткаар. Чугаа культуразынсагыыр. Бодунуң кижилер-биле харылзажып билириниң деңгелин сайгарар.</p> <p>Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p> <p>Сүмелээни тема ёзугуаар монолог, диалогтарны тургузар. Номчаан азы дыңнаан сөзүглелин долузу-биле, кызыра азы херек кезектерин чугаалап дамчыдар.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Тыва дылдың кол-кол нормаларының даңзызын таблицага көргүзер.</p> <p>Демнежип ажылдаар: дыл словарьлары болгаш немелделитератураны канчаар ажыглаарын өөренип көөр.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: тыва литературлуг дылдың нормаларын шингээдири болгаш сөс курлавырын байыдары-биле тыва дылдың словарьларын ажыглаар.</p>

				Бот ажылдаар: Бодунуң чугаазын экижидер, эдер.
--	--	--	--	--

	Хыналда ажыл	1	30.04.	
	Катаптаашкын Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргалар.Нарын домак. Сөзүглел.	4	7,8,14,15.04	Тус-тузунда тема аайы-биле демнежиң, хөй-биле кады (коллектив-биле), бөлүк аайы-биле болгаш бот ажылдаар.
	Хыналда ажыл	1	21.05.	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
		68 шак		

Пронумеровано, пронумеровано и скреплено

18 стр.

И.о. директора школы: *Самгаль*
/Самгаль О.М./

